

дипл. инж. **Александра Ацић**, виши дипл. библиотекар

aleksandra.biblio@gmail.com

дипл. правник **Соња Шуковић**, дипл. библиотекар

sonja.sukovic@yahoo.com

Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш

УДК: 024 (497.11)

DOI: 10.7251/BSCSR1706160A

КОМУНИКАЦИОНА И ПРОЈЕКТНА СТРАТЕГИЈА У КРЕИРАЊУ НОВИХ МОДЕЛА ПРИСТУПА КОРИСНИЦИМА. ЗНАЧАЈ И УТИЦАЈ НИШКЕ БИБЛИОТЕКЕ НА РАЗВОЈ САВРЕМЕНИХ ПРАВАЦА ИНТЕРАКЦИЈЕ СА КОРИСНИЦИМА

Сажетак: У овом раду представљене су активности које Народна библиотека „Стеван Сремац“ предузима како би унапредила библиотечко-информациону делатност, пружила свим својим корисницима услугу на највишем професионалном нивоу и промовисала своје фондове како широј јавности, тако и стручним и научним круговима.

У првом делу рада презентоване су најкреативније идеје које су реализоване у циљу привлачења што већег броја корисника књизи и читању. У времену када је евидентна криза на свим пољима друштвеног живота, од великог је значаја да корисници Библиотеке имају сигурно место на коме ће увек бити добродошли. Због тога је нишка Библиотека пронашла нове моделе комуникације са својим тренутним и потенцијалним члановима.

У другом делу рада приказани су реализовани пројекти који су Библиотеци омогућили да обезбеди техничку опрему последње генерације за обављање библиотечко-информационе делатности на најсавременији начин, као и пројекти који су омогућили промоцију фондова и бољи увид у писана блага Библиотеке.

Кључне речи: библиотека, пројекат, корисници, комуникација, услуге.

Увод

Цивилизацијске промене и људски напредак нису могући без материјалне и духовне културе, а полазна и најважнија тачка за позитивне помаке су читање и учење. Јасно је да су библиотеке, као изузетно значајан фактор у развоју друштва, у позицији да дају организован научни одговор и поставе путоказ у ком смеру треба развијати културни, образовни, привредни и научни образац, ширећи опште и унапређујући стручно образовање. С обзиром на то да књиге имају моћ да промене, надахну и оплемене, најмоћније су средство у успостављању и развијању врло комплексних веза између људи и знања из свих области живота.

Савремене технологије су учиниле да и библиотеке промене начин свог рада, али задрже чврсту позицију најзначајније установе за развој и ширење образовања, васпитања и културе у локалној заједници¹. У том циљу од изузетног је значаја ванмедијска и медијска промоција, увођење нових комуникационих стратегија, приближавање корисницима на другачије, атрактивније начине. Библиотеке морају јачати свој утицај у широј друштвеној заједници и залагати се за креирање и спровођење одговорне образовне културне политике.

Библиотека - иницијатор изградње модерних, неформалних и неконвенционалних односа са корисницима

У настојањима да се, не само садржајно, већ и физички што више приближи својим корисницима, Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш проналази нове, авангардне и савремено осмишљене начине како би учинила да књига свима буде на дохват руке.

¹ Jelena Kuzmanović, “Nova uloga biblioteke u osnovnim školama i komunikaciona strategija za njeno promovisanje“, *Kultura polisa*, god. IX, br.17 (2012): 123-146

Одувек је кључна улога Библиотеке била да помаже научни рад и уједно задовољава и развија културне потребе становништва. Нишка Библиотека константно осмишљава све занимљивије и привлачније моделе како би афирмисала своје услуге и промовисала трајне вредности које су од виталног значаја за ширу друштвену заједницу.

Сваке године, на основу потреба и жеља корисника, библиотеке развијају набавну политику по унапред задатом плану набавке у коме је тачно дефинисано коју врсту грађе и у ком обиму установа мора приновити.² Међутим, у складу са Законом о библиотечко-информационој делатности у коме је прописана ревизија и отпис библиотечко-информационе грађе³ и важећим Подзаконским актима⁴, библиотеке треба један део свог фонда и да отпишу, на основу неактуелности, застарелости или физичког стања библиотечке јединице. Међу тим публикацијама нема само старих, похабаних и тематски превазиђених издања, већ и јединица које су у одличном физичком стању, актуелне тематике, али их Библиотека већ поседује у свом фонду у довољном броју примерака. Публикације које задовољавају критеријум да буду отписане најпре се нуде Народној библиотеци Србије, па затим мањим библиотекама у оквиру матичности, док се преостале нерасподељене јединице расходују. На радост корисника библиотечких услуга, од расходованих публикација нишка Библиотека формирала је Банкомат књига који је у слободном приступу, без ограничавања и без обавеза, постављен за све грађане.

Издања смештена у Банкомату књига начинила су врло специфичан мост који је повезао Библиотеку са читаоцима свих узраста и категорија.

² Лепосава Чукић и мр. арх. Ана Церанић, „Стандарди за народне библиотеке“, *Заједница библиотека*, бр. 1-4 (1987): 35-73

³ „Закон о библиотечко-информационој делатности“, *Sl. glasnik RS* бр. 52/11 (2011)

⁴ „Правилник о инвентарисању, обради, ревизији и отпису библиотечко-информационе грађе и извора, као и вођењу евиденције о библиотечко-информационој грађи и изворима“ *Службени гласник РС* бр. 47/13 (2013) https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=4027

Банкомат књига

Од априла 2016. године, у Народној библиотеци „Стеван Сремац“, постављена је наменски израђена, специјална сталажа — Банкомат књига. Ту су смештене публикације разних жанрова, типова и формата. Карактерише га садржајна разноврсност: за свачији укусу и за све узрасте могуће је пронаћи занимљиво штиво. Белетристику, стручну литературу или часописе — корисници бирају примерке према својим интересовањима, афинитетима и потребама.

Све библиотечке јединице, које су из било ког разлога отписане из фонда, могу пронаћи своје нове власнике уз помоћ овог Банкомата који се налази у једном кутку нишке Библиотеке. Сви који до Банкомата дођу, без обзира да ли су библиотечки чланови или не, могу бесплатно узети до три наслова, без икакве евиденције и без било каквих обавеза. Изабране публикације могу задржати, поклонити или проследити на даље читање.

На овај начин нишка Библиотека је значајно увећала посећеност. Имајући у виду чињеницу да ова услуга подразумева долазак у установу, многи читаоци су пожелели да прошире свој избор публикација коришћењем свих фондова Библиотеке, тако да је евидентиран нагли пораст броја чланова.

Ова акција је наишла на веома добар одзив међу суграђанима и показала да је Банкомат књига у многоме допринео популаризацији књиге, читања и саме Библиотеке.

Читам и пливам

У сарадњи са Спортским центром „Чаир“, сваког лета нишка Библиотека приближава се својим корисницима формирањем свог кутка на Градском базену. Сви посетиоци базена „Чаир“ у могућности су да бесплатно изнајме књигу, часопис или стрип, у складу са својим интересовањима, само уз чланску карту Библиотеке или било који лични документ.

Публикације издвојене за овај фонд примерене су прилици, тако да су одабрани актуелни наслови из белетристике, стручне књиге за децу и одрасле, као и стрипови.

Нишка библиотека, у току јула и августа, већ неколико година поставља део свог фонда на Градски базен, тако да су Нишлије већ навикле на ову удобност.

Библиотека у Градској башти

Народна библиотека „Стеван Сремац“ има одличну сарадњу са многим установама које су од виталног значаја за Град Ниш. ЈКП „Медиана“⁵, омогућавајући постављање полице на простору над којим има надлежност, подржало је идеју нишке Библиотеке да свим љубитељима књиге пружи прилику да међусобно размене своја штива.

Под слоганом: „Одаберите, прочитајте, вратите и донирајте књигу“, отворена је манифестација „Банкомат књига у Градској башти“. Отварање је обележило поетско вече на коме су сегменте из својих омиљених књига читали познати српски глумци, док је музиком са обое догађај употпуњавала маестрална Нина Ћосић. Након тога, Градску башту посетио је велики број читалаца који су уживали у пријатном амбијенту уз занимљив избор књига.

И пре лета узлетите, позајмите и читајући се припремите за свој лет

Чекати, било шта и било где чекати, увек је тешко. У чекању време тако споро пролази да мало шта може бити од помоћи. Готово је немогуће избећи нервозу, нестрпљење, све оно што прати дуго и монотono чекање.

Чекање на аеродрому нарочито је тешко, јер се намеће мисао да нема других опција. Расположење које у тим

⁵ Јавно комунално предузеће „Медиана“, <http://www.jkpmidiana.rs/>

тренуцима влада може најбоље одагнати књига — пре упуштања у ваздухопловну авантуру, најпријатније је приуштити себи праву авантуру духа.

Нишка Народна библиотека се постарала да једно чекање не буде нарочито тешко. Отварањем Банкомата књига на Аеродрому „Константин Велики“⁶ путници који чекају свој лет могу посудити публикацију домаћег или страног аутора, као и серијске публикације.

Акција се одвија под слоганом „И пре лета узлетите, позајмите и читајући се припремите за свој лет“.

Пројекти Народне библиотеке „Стеван Сремац“

Пракса спровођења разних пројеката у нишкој Библиотеци у складу је са иновативним приступима корисницима и већ дуги низ година њихову реализацију пратила је транспарентност, ефикасност, принципијалност и стабилност. Народна библиотека „Стеван Сремац“, као одговорна установа, уз добру координацију информација, документације и стручног тима, посредством пројеката учинила је веома важне кораке у изградњи перцепције онога што је наша истинска вредност, што је од изузетног значаја како за Библиотеку, тако и за наше друштво у целини.

У време када се већ дуже време осећа пад утемељених вредности, у ком је један део читалачке публике обесхрабрен новим токовима који традиционалне начине стицања знања неповратно постављају у други план, Библиотека изналази начине да побољша квалитет својих услуга, иницира и покрене савремене процесе у локалној заједници, обогати контексте у конструкцији стицања информација. Мотиви којима је Библиотека вођена при конкурисању за пројекте су развијање сопствених капацитета, увођење комплементарне активности у циљу подршке остваривању заједничких друштвених добробити, креативна продуктив-

⁶ <http://nis-airport.com/>

ност у образовним интервенцијама првенствено усмерена према млађој популацији, а дугорочно посматрано, наметање Библиотеке као водиле која ће, подстичући праве вредности и трајне квалитете, приказати бољу страну сваког појединца и бити меродавна у контекстуализацији и повезивању својих садржаја са духовним потезама грађанства.

Низ пројеката: Дигитализација за будућност, Библиотека-моја друга кућа, Нишка библиоурежа, Дечји свет, Историјска збирка Драгољуба Мирчетића и Уђите без куцања примери су најбоље праксе коју је могуће у правом светлу сагледати на основу ревизије, мониторинга и евалуације сваког пројекта понаособ.

Дигитализација за будућност

С обзиром на то да је нишка Библиотека једна од најутицајнијих установа културе у југоисточном делу Србије, од великог је значаја да, пратећи изузетно динамичан информационо-технолошки прогрес, периодично модернизује своју техничку опрему.

У оквиру наставка заштите и очувања веома вредних збирки смештених у фонду Библиотеке, интензивно се спроводи процес дигитализације библиотечке грађе. У ту сврху, путем пројекта који је суфинансиран средствима Министарства културе и информисања Републике Србије, а који се састоји из два дела, набављена је најсавременија опрема за чување, дигитализацију и дигиталну обраду библиотечког материјала.

Први део пројекта обухватио је куповину бесконтактнoг скенера за креирање великог броја квалитетних дигиталних копија у кратком временском периоду и OCR⁷ софтвера

⁷ **Optical character recognition (OCR)** is a system of converting scanned printed/handwritten image files into its machine readable text format (софтвер који сликовну грађу у дигиталном формату преводи у машински читљив текстуални формат).

који, превођењем дигиталне грађе из сликовног у текстуални формат, омогућава претраживање дигитализованог материјала по кључним речима. На тај начин, дигитална библиотека Народне библиотеке „Стеван Сремац“ употпунила је своје техничке капацитете и обезбедила дугорочно спровођење процеса дигитализације збирки.

Реализацијом другог дела пројекта омогућено је да читаоница Одељења серијских публикација буде опремљена рачунарима за претрагу дигиталних колекција установе, као и за претраживање свих садржаја доступних преко интернета, како би корисници Библиотеке уживали у комплетној услузи.

Овај пројекат је очекивани наставак активности које нишка Библиотека спроводи како би својим корисницима била ближа, кориснија, савременија и функционалнија.

Библиотека – моја друга кућа

Период у коме дете улази у пубертет и адолесценцију никада није лак⁸. Сваки тинејџер је јединствена личност и на свој начин реагује на интензиван физички, интелектуални и морални развој. Дете у овом осетљивом периоду постаје самостално, покушава да пронађе своје место у свету који га окружује и препозна механизам којим би одолевало разним изазовима. Универзални шаблон понашања детета, родитеља и институција за овај период не постоји.

Народна библиотека „Стеван Сремац“, као установа која развија разноврсне садржаје у Одељењу књиге за децу, препознала је могућност да буде једна од водећих учесница у усмеравању тинејџера, како би они провели своје време на најквалитетнији начин. У циљу обезбеђивања свих услова потребних да ови млади људи изразе своју креативност, испоље своје посебности, развију своје таленте, искажу

⁸ Mirjana Krajnalić, „Izazovi i Stranputice Na Putu Odrastanja“: Seminarски рад

своју енергију, израђен је пројекат који омогућава тинејџерима да директно утичу на остваривање културног програма Библиотеке. Пројектом је обухваћено одржавање четири ликовне и четири литерарне радионице у којима су, под менторством реномираних писаца и ликовног уметника, тинејџери добили прилику да стварају оригинална дела по сопственом надахнућу, у складу са личним сензибилитетом, без икаквих ограничења. Сва дела настала током ових радионица представљена су на заједничкој изложби и публикована у Зборнику, а све то било је медијски пропраћено.

Овај пројекат, који је суфинансиран средствима Министарства културе и информисања Републике Србије, заиста је учинио Библиотеку другом кућом у којој тинејџери проводе своје слободно време на најбољи могући начин и у позицији су да, уз константан подстицај, унапређују себе, своје знање, умећа и способности.

Нишка библиомрежа

Нишка Библиотека је одувек проналазила начине да буде савремена установа, привлачна свим генерацијама. Међутим, да би се то остварило, неопходно је испунити један од основних предуслова — одржавати континуирану набавку адекватне рачунарске опреме. То је од нарочите важности за три огранка и Одељење књиге за децу који су физички одвојени од главне зграде Библиотеке.

У циљу модернизације библиотечко-информационе делатности и омогућавања техничке опремљености удаљених одељења, али и задовољавања високих критеријума које су корисници поставили, у нишкој Библиотеци је осмишљен и спроведен пројекат, у потпуности финансиран средствима Министарства културе и информисања Републике Србије.

У библиотечким огранцима се до скоро посао обављао по традиционалном моделу, иако је много ефикасније, корисније, брже и потпуније радити на аутоматизован

начин. У тежњи да сви чланови имају комплетну услугу и како би им знање било доступније, огранци су снабдевени лаптоповима, штампачима и интернет конекцијом.

С друге стране, савремени млади корисници Одељења књиге за децу с правом очекују да ово одељење располаже адекватном рачунарском опремом како би Библиотека била први избор младих при проналажењу начина на који се долази до релевантних података. Имајући у виду да је Одељење књиге за децу од нарочитог значаја за формирање навике редовног коришћења библиотечких извора, од огромне је важности да то одељење пружи младим члановима услове на које су у данашње време навикнути. Набавка рачунарских склопова одличних перформанси, штампача, скенера и пратећих елемената, дакле модерна и комплетна техничка опрема помоћу које је могуће користити све изворе информација путем интернета, има велики утицај да младе генерације доживе Библиотеку као место на коме ће радо проводити своје време.

У савременом свету свака озбиљна установа представљена је и на мрежи свих мрежа, па је Народна библиотека „Стеван Сремац“, након реализације овог пројекта, добила нов, савремен, функционалан и ажуран веб портал.

Суштина постојања библиотека је пружање информационих услуга корисницима. Са развојем рачунарских наука библиотека постаје посредник између корисника и информација. Судаћи по статистици која се води у оквиру нишког библиотечно-информационог система, сваке године повећава се број интернет корисника Библиотеке, што је добар показатељ да је неопходно посветити посебну пажњу интернет презентацији Библиотеке, као и могућности да корисници дођу до информација путем глобалне мреже. Све ово доприноси унапређењу библиотечке делатности, подизању професионалног нивоа струке и бољој и ефикаснијој услузи корисницима.

Дечији свет

Деца, највеће благо и будућност сваког друштва, посебан статус имају у нишкој Библиотеци. Од најранијег детињства па до студентских дана, Одељење књиге за децу омиљено је место већ генерацијама читалаца.

Свако дете је свет за себе, свако дете има своје потребе, своје захтеве, тежње, очекивања. У Народној библиотеци „Стеван Сремац“ циљ је да свако дете има и кутак у коме ће бити обезбеђени сви услови за испуњавање духовних и интелектуалних потреба у тренуцима слободног времена: одржавање радионица, књижевних сусрета, културних дешавања и програма.

Потпуна реконструкција и уређење Одељења књиге за децу, која обухвата комплетно уређење купатила, читаонице и чајне кухиње, омогућена је реализацијом пројекта који је финансијски подржала НИС⁹.

Историјска збирка Драгољуба Ж. Мирчетића

Народна библиотека „Стеван Сремац“ већ има завидну издавачку делатност и може да се похвали веома квалитетним сопственим издањима. Од посебног значаја за очување и промоцију вредног наслеђа Нишавског региона је и Библиотека Завичајна ризница која, за сада, обухвата пет публикација.

У Одељењу завичајних и посебних фондова Народне библиотеке „Стеван Сремац“, у оквиру сваковрсне завичајне грађе, смештене су библиотеке целине. Библиотеке целине представљају једну од вредности сваке библиотеке и, да би се приближиле јавности, потребно их је презентovati кроз каталоге, изложбе и др.

Помоћу пројекта Министарства културе и информисања Републике Србије, 2015. године одштампан је каталог веома

⁹ <http://www.nis.eu/>

вредне библиотеке целине, заоставштине Драгољуба Мирчетића, историографа, публицисте и истраживача, која је своје место у Народној библиотеци пронашла посредством породице Мирчетић. Каталог представља 401 публикацију, премда у оквиру ове збирке постоји приличан број рукописне грађе и чланака из серијских публикација који нису обухваћени¹⁰. Ова библиотека је изузетне вредности посебно због тога што међу насловима има примерака који припадају старој и реткој библиотечној грађи. Штампани каталог од велике је важности за библиотекаре, историчаре, научне раднике, читаоце различитих интересовања.

Каталог омогућава бољи увид у ову богату приватну библиотеку, али и представља својеврсну промоцију завичајног фонда нишке Библиотеке. Израдом овог каталога издавач, Народна библиотека Ниш, доприноси ширењу и промоцији науке и културе¹¹.

Уђите без куцања

Серијске публикације су од непроцењивог значаја у очувању и промоцији књижевне, језичке и културне баштине. Оне обухватају најразличитије области људског интересовања. Без премца одржавају своју улогу да буду најрелевантнија форма у којој ће се објавити нова научна сазнања, верна су слика свакодневице времена у коме излазе, полазна тачка су при проучавању појмова из свих области. Због својих особености, серијске публикације и остали неомеђени материјал имају велики утицај на развој шире друштвене заједнице и њене културе, тако да је неопходно заштитити је и омогућити њихову широку доступност.

¹⁰ Славица Кривокућа, Марија Чупић, „Историјска збирка Драгољуба Мирчетића“ (Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2015)

¹¹ Милан Ранђеловић, „Историјска збирка Драгољуба Мирчетића“, (Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2015) стр. 5-6

Народна библиотека „Стеван Сремац“ поносна је на свој веома богат, организован и библиографски обрађен фонд периодике. Године 2014, након урађене редовне ревизије, утврђено је да се у Одељењу серијских публикација налази 1102 наслова, 11887 годишта и 318826 свезака¹². С обзиром на то да је познато да је ова врста грађе специфична по томе што има сложену и променљиву природу јер је скоро сваки елемент библиографског описа подложен мењању, подаци о свим публикацијама редовно се ажурирају.

Како би се увид у садржај овог одељења нишке Библиотеке обезбедио што већем броју корисника, 2015. године, у издању нишке Библиотеке, израђен је каталог симболичног назива „Уђите без куцања“ који обухвата 695 часописа и 143 новине. Његово штампање финансијски је подржало Министарства културе и информисања Републике Србије.

Овај каталог је веома важан информациони инструмент у представљању фонда серијских публикација Народне библиотеке „Стеван Сремац“ широј јавности, али и научним круговима, чиме се доприноси јачању образовне и информативне улоге Библиотеке.

Закључак

У времену када је очигледно нестајање неких основних друштвених вредности и евидентно стварање нових мерила и када читава цивилизација у свим областима живота добија електронску подршку, књиге заузимају другачије форме у склопу света који је на бржи начин може пласирати.

У таквом друштву, које се невероватном брзином мења и у коме су од велике важности количина и квалитет информација којима се располаже, библиотеке, као најзначајнији културни и информациони центри, јачају своју улогу и заузимају специфичну друштвену позицију. Као

¹² „Записник о ревизији библиотеке грађе у Одељењу серијских публикација“, интерни документ

сервис који пружа разноврсне услуге најширем кругу корисника, промовишући писану реч на другојачије, савременије начине, ове установе имају битну улогу у развоју информисаних читалаца који ће бити одговорни за развој заједнице.

Због свега тога, Народна библиотека „Стеван Сремац“ константно улаже напоре да буде и технички и кадровски потпуно опремљена. Без обзира на то што се суочава са проблемима који се односе на несигурну и нестабилну финансијску конструкцију, са пуно елана, ентузијазма и пре свега — вере, осмишљава најкреативније начине да обогатљује своје садржаје, опрема се уз помоћ пројеката и ослања на сопствене снаге како би увек, у сваком тренутку, била у позицији да помера границе и пронађе пут до својих корисника, ма где се они налазили.

Литература

1. Krajnalić, Mirjana. „Izazovi i Stranputice Na Putu Odrastanja“: Seminarski rad
2. Кривокућа, Славица, Чупић, Марија. *Историјска збирка Драгољуба Мирчетића*. Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2015.
3. Kuzmanović, Jelena. “Nova uloga biblioteke u osnovnim školama i komunikaciona strategija za njeno promovisanje“. *Kultura polisa*, god. IX, br.17 (2012): 123-146
4. „Правилник о инвентарисању, обради, ревизији и отпису библиотечко-информационе грађе и извора, као и вођењу евиденције о библиотечко-информационој грађи и изворима“. *Службени гласник РС* бр. 47/13 (2013)
5. Ранђеловић, Милан. *Историјска збирка Драгољуба Мирчетића*. Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2015. стр. 5-6
6. Чукић, Лепосава и Церанић, мр. арх. Ана. „Стандарди за народне библиотеке“. *Заједница библиотека*, бр. 1-4 (1987): 35-73
7. „Закон о библиотечко-информационој делатности“. *Sl. glasnik RS* br. 52/11 (2013)
8. „Записник о ревизији библиотечке грађе у Одељењу серијских публикација“: интерни документ
9. https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=4027
10. <http://www.jkpmediana.rs/>
11. <http://nis-airport.com/>

COMMUNICATIONAL AND PROJECT STRATEGY IN CREATING NEW MODELS OF APPROACH TO USERS. SIGNIFICANCE AND INFLUENCE OF STEVAN SREMAC PUBLIC LIBRARY ON DEVELOPMENT OF MODERN DIRECTIONS AND INTERACTION WITH USERS

Abstract: This paper presents the activities that Steavan Sremac Public Library is taking to improve library and information job, provide services to all its users at the highest professional level and promote its funds to the wider public as well as professional and academic circles.

The first part of this paper presents the most creative ideas that have been implemented in order to attract as many users to the book and reading. In times when the crisis in all areas of social life is evident, of great importance for the users of the Library is to have a safe place where they will always be welcome. Therefore, the Library of Nis found new models of communication with its current and potential members.

The second part of this paper presents the realized projects that enabled the Library to provide the technical equipment of last generation to perform the Library and Information work on the most contemporary mode, as well as projects that have enabled the promotion of funds and better insight into the written treasures of the Library.

Key words: library, project, users, communication services.